

Jaarlijkse herdenking Pools Militair Ereveld
Ettensebaan
ter gelegenheid van

74 JAAR BEVRIJDING BREDA

28 oktober 2018

Programma 74 jarige herdenking bevrijding Breda Rozkład 74 - rocznicy obchodów wyzwolenia Bredy

INTREDEN VAANDELWACHT - WEJŚCIE POCZTU SZTANDAROWEGO

WELKOMSTWOORD - MOWA POWITALNA

AANSTEKEN EEUWIG VUUR - ZAPALENIE ZNICZA

TOESPRAKEN - PRZEMÓWIENIA

De vertalingen van de toespraken kunt u in dit programmaboekje vinden.
Przemówienia znajdujące się w tej książeczce programowej są zarówno po Polsku jak i po Holendersku.

ZEGENEN VAN DE GRAVEN - POŚWIECENIE MOGIŁ

Gebed en het zegenen van alle graven door pastoor S. Klim
Modlitwa i poświęcenie wszystkich grobów przez Księdza Sławomira Klima.

DODENAPPEL en ERESALVO - APEL PAMIĘCI i SALWA HONOROWA

Na het voorlezen van het dodenappel vuurt de erewacht van de 34^e gepantserde Cavalerie brigade een eresalvo af. Houdt U er rekening mee dat er wordt geschoten.
Po odczytaniu apelu poległych zostanie oddana salwa honorowa przez 34 Brygadę Kawalerii Pancernej. Prosimy mieć na uwadze, że będą oddawane strzały.

BLOEMLEGGING BIJ ALLE GRAVEN – SKŁADANIE KWIATÓW POD GRÓB

Scouts leggen bij alle graven een bloemetje en plaatsen een foto van de gesneuvelde militair bij de gesnevelde militair.
Harcerze pierwszego Polskiego szczebu generał Maczek im. Pierwszej Polskiej dywizji pancernej w Bredzie złożą kwaty na wszystkich mogiłach oraz umieszczą zdjęcia poległych żołnierzy.

BLOEMLEGGING BIJ HET MONUMENT - SKŁADANIE KWIATÓW POD POMNIKIEM

GEDICHT - WIERSZ

Oud-strijder Edward Szczerbinski draagt een zelfgeschreven gedicht voor.
Weteran Edward Szczerbinski wykona napisany przez siebie utwór.

BLOEMLEGGING GRAF MACZEK –SKŁADANIE KWIATÓW NA GROBIE GEN.MACZK

MEDAILLE UITREIKING AAN DE VETERANEN

Dystrybucja medalowa dla weteranów

LAST POST EN REVEILLE - UROCZYSTY CAPSTRZYK

Last Post direct gevolgd door 1 minuut stilte
Uroczysty Capstrzyk jest bezpośrednio kontynuowany 1 minutą ciszy.

SPELEN VOLKSLIEDEREN - IGRANIE HYMNÓW NARODOWYCH

Het Poolse en het Nederlandse volkslied worden gespeeld door het militair orkest en de muziekvereniging Fidelis.
Polski i Holenderski Hymn Narodowy będzie grany przez wojskową orkiestrę i fanfary Fidelis.

AFMARS EN AFSLUITING - ODMARSZ I ZAKOŃCZENIE

Afmars van de vaandelwacht en erewacht van de 34 gepantserde Cavalerie brigade, gevolgd door het militair orkest.
Odmarsz sztandaru i Straży Honorowej 34-tej Brygady Kawalerii Pancernej a następnie orkiestry wojskowej.

SLOTWOORD – MOWA POŻEGNALNA

Herdenking 2017

Toespraak: Burgemeester van de Gemeente Breda Dhr Paul Depla

Wasze Ekszelencje, Panie i Panowie, Chłopcy i Dziewczęta!

Serdecznie witamy.

W szczególności pragnę powitać naszych szanownych Weteranów.

Walczyliście za wolność naszego kraju.

Za wolność Bredy.

Jesteśmy Wam za to niezmiernie wdzięczni.

Nigdy nie zapomnimy, co dla nas zrobiliście.

Również w tym roku, podczas obchodów 74 rocznicy wyzwolenia Bredy, jest wyjątkowym przeżyciem być tu razem z Państwem na Polskim Honorowym Cmentarzu Wojskowym.

Wyjątkowym, ponieważ historia jest tutaj tak namacalna. Wyjątkowym, ponieważ swoje ostatnie miejsce spoczynku znalazło tu ponad 160 polskich żołnierzy.

Dziś rano na cmentarzu przy Vogelenzanglaan w Ginneken uczciliśmy już wspólnie ich pamięć, przypominając, jak wielkie znaczenie mieli dla nas polscy żołnierze pod dowództwem Generała Maczka.

Żołnierze, w większości młodzi ludzie, ponieśli najwyższą ofiarę, aby dać nam w Bredzie nową wolną przyszłość.

Mamy wobec nich ogromny dług wdzięczności.

W tym roku Polska świętuje stulecie odzyskania niepodległości. Z tej okazji chciałbym przekazać moje gratulacje.

Trzydzieści lat temu Polska została sojusznikiem NATO.

W tym okresie powitaliśmy również ten kraj, któremu duża część Holandii zawdzięcza wyzwolenie, w Unii Europejskiej.

Od tamtej pory Polska przeszła bezprecedensowy rozwój gospodarczy.

Wraz ze wzrostem dobrobytu polskie społeczeństwo mogło się dalej rozwijać.

Poprawiły się warunki życia i powróciły wolności osobiste.

Wszyscy wiemy, że wolności i bezpieczeństwa nigdy nie możemy przyjmować za pewnik, nawet w Europie.

Że wolność i bezpieczeństwo są kruche.

Myślę, że z tego względu warto przypominać o wojnie, która skończyła się 74 lata temu.

Abyśmy świadomie zastanowili się nad znaczeniem wolności.

Ponieważ większość dzisiejszej przemocy wojennej i działań terrorystycznych wiąże się z podstawowymi prawami człowieka:

wolnością prasy, wolnością słowa, wolnością bycia tym, kim jesteś.

Zeszłej wiosny uczestniczyłem w Festiwalu Wolności we Wrocławiu zorganizowanym z okazji dnia, w którym Polska świętuje pierwsze wolne wybory.

Jestem dumny, że gmina Breda utrzymuje partnerskie relacje z Wrocławiem.

Że więź między Bredą a Polską tylko się umacnia.

Z poprzednim prezydentem Wrocławia Rafałem Dutkiewiczem podpisałem w zeszłym roku „Memorandum Wrocławskie”.

List intencyjny o kontynuacji i pogłębianiu istniejącego partnerstwa miast między Wrocławiem i Bredą.

Szukamy nowych powiązań i nowych płaszczyzn współpracy.

Ponieważ zmieniają się czasy, zmieniają się ludzie, a wraz z nimi także przyjaźnie.

21 października br. w Polsce odbyły się wybory samorządowe i również Wrocławianie wybrali nowego prezydenta miasta.

Z tego miejsca pragnę serdecznie podziękować byłemu prezydentowi Dutkiewiczowi za udaną współpracę i życzyć powodzenia nowemu prezydentowi miasta.

Z niecierpliwością czekam na okazję do poznania się i współpracy.

Myślę, że to dobrze, że nie tylko dzisiaj czcimy pamięć i przypominamy znaczenie Polaków dla Bredy.

Ale że obecnym i przyszłym pokoleniom staramy się przybliżyć kluczową rolę, jaką nasi wyzwoliciele odegrali w historii Bredy.

W ramach przygotowań do obchodów 75 rocznicy wyzwolenia Bredy trwają intensywne prace nad realizacją miejsca pamięci i ośrodka informacyjnego przy tutejszym Honorowym Cmentarzu Wojskowym: „Centrum Pamięci Generała Maczka”.

Hasło promocyjne miasta Breda brzmi „W Bredzie wszystko się łączy”.

Dajemy temu wyraz łącząc pomysły, inicjatywy i różnych uczestników.

Znajdujemy się dzisiaj w przededniu wyjątkowego roku 2019, roku, w którym Breda będzie uroczyście obchodzić 75 rocznicę wyzwolenia miasta przez polskich żołnierzy.

Podobnie jak w przypadku 70 rocznicy wyzwolenia Bredy pragniemy nadać kształt tym obchodom wspólnie z różnymi partnerami w mieście.

Dając mieszkańcy Bredy sposobność, by okazać swą szczerą wdzięczność polskim wyzwolicielom.

Pierwsze wstępne rozmowy dotyczące obchodów 75-lecia wyzwolenia odbyły się już m.in. z ambasadorem RP Marcinem Czepelakiem oraz polskimi delegacjami w Bredzie.

Cieszę się, widząc, że Breda nie traci z oczu ani z serca swojej przeszłości; że nadal upamiętniamy tamte wydarzenia.

Nieustannie mamy świadomość faktu, że wolność nigdy nie jest oczywistością.

Że wolność powinniśmy cenić.

Że wspólnie staramy się, by pamięć pozostała wiecznie żywa i pokazujemy, jak wdzięczni jesteśmy za możliwość życia w wolności.

Ale również, że bardziej niż kiedykolwiek zdajemy sobie sprawę, do czego mogą doprowadzić nietolerancja, uprzedzenia i wykluczanie.

Dlatego świętowanie i upamiętnianie idą ręka w rękę.

Dziękuję Państwu.

Burmistrz Breda Paul Depla

Organizatorzy i Uczestnicy uroczystości 74 rocznicy wyzwolenia Bredy przez 1 Dywizję Pancerną pod dowództwem gen. Stanisława Maczka

Szanowni Państwo,

Stulecie odzyskania niepodległości, które w tym roku świętujemy, skłania do pogłębionej refleksji nad losami wszystkich tych, którzy oddali swoje życie w służbie Rzeczypospolitej Polskiej.

Dziś w szczególności kierujemy myśli w stronę tych, którzy spoczywają na gościnnej ziemi holenderskiej, na Polskich Honorowych Cmentarzach Wojennych w Bredzie.

Miejsce wiecznego spoczynku 162 polskich żołnierzy, służących głównie w 1. Dywizji Pancerniej generała Stanisława Maczka, ale i w Polskich Siłach Powietrznych czy w

1 Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, a także w Ruchu Oporu, jest tu, w Holandii, najbardziej widocznym świadectwem wysiłku wojennego, ale przede wszystkich ofiar, jakie ponosiła Rzeczpospolita Polska, walcząc w szeregach aliantów, w zachodniej koalicji narodów wolnego świata.

Na skutek ustaleń jałtańskich okazało się, że Polska znalazła się w szponach reżimu komunistycznego, a dla tysięcy polskich żołnierzy droga do ojczyzny została zamknięta. Dla części z tych, których szlak bojowy prowadził przez Holandię, ten właśnie gościnny kraj stał się schronieniem i drugim domem. Tu stali się częścią tej społeczności, zakładali rodziny i tu wychowywali swoje dzieci. Choć wielu z nich nie doczekało wolnej Polski, to jednak zawsze mieli ją w sercu.

Dzisiaj, po 74 latach, pamięć o polskich żołnierzach w Holandii jest nadal bardzo żywa. Dowodem na to jest projekt nowopowstającego Memoriału im. gen. Stanisława Maczka, którego uroczyste otwarcie zaplanowane jest w przyszłym roku. Mamy pełne przekonanie, że ten wspólny polsko-holenderski projekt jeszcze bardziej przyczyni się do zacieśniania więzi pomiędzy Holendrami i Polakami, a pamięć o polskich żołnierzach wyzwolających Holenderskie miasta spod niemieckiej okupacji będzie jeszcze przez długie lata miała swoje zaszczytne miejsce w holenderskich sercach.

Szanowni Państwo,

Polskich żołnierzy do Holandii przywiodło pragnienie wolności. W drodze do Ojczyzny znaleźli wieczny spoczynek na cmentarzach w Bredzie i Oosterhout, a także wielu innych na terenie Holandii. Dzisiaj jesteście tu, aby uczcić tych, którzy wyzwolili miasto spod niemieckiej okupacji i tych którzy oddali swoje życie w walce z okupantem.

ześć Ich pamięci! Cześć i chwała bohaterom!

Organisatoren en deelnemers aan het 74-jarig herdenking van de bevrijding van Breda door de Eerste Pantserdivisie onder bevel van generaal Stanisław Maczek

Dames en heren,

De viering van 100 jaar herwinnen van de onafhankelijkheid, die wij dit jaar vieren, doet ons denken aan allen die hun leven hebben gegeven in dienst van de Republiek Polen.

Vandaag gedenken wij diegenen die rusten in de gastvrije Nederlandse gronden, op de Poolse erebegraafplaats in Breda.

De eeuwige rustplaats voor 162 Poolse militairen, merendeels van de eerste Pantserdivisie, maar ook van de Poolse luchtmacht, de eerste Onafhankelijke Parachutistenbrigade maar ook uit het verzet, is hier in Nederland, het meest zichtbare bewijs van de gewapende strijd en, bovenal, van alle offers die de Republiek Polen gebracht heeft, zij aan zij met de geallieerden, in de westelijke alliantie van vrije naties.

Als gevolg van de Jalta-akkoorden kwam Polen in de greep van het communistische regime en voor duizenden Poolse soldaten was de weg naar huis afgesloten. Voor sommigen, wiens gevechtroute door Nederland liep, is dit gastvrije land een toevluchtsoord geworden en een tweede thuis. Hier werden zij onderdeel van deze gemeenschap, stichtten families en brachten hun kinderen groot. Hoewel velen van hen Polen niet hebben gezien, hadden ze het altijd in hun hart.

Vandaag, na 74 jaar, is de herinnering aan Poolse soldaten in Nederland nog steeds springlevend. Het bewijs hiervan is het project van het nieuw gecreëerde monument voor hem, Stanisław Maczek, wiens grote opening gepland staat voor volgend jaar. We zijn er volledig van overtuigd dat dit gezamenlijke Pools-Nederlandse project verder zal bijdragen aan het versterken van de banden tussen Nederlanders en Polen. De herinnering aan Poolse soldaten die Nederlandse steden bevrijden van de Duitse bezetter, zal lange tijd zijn eervolle plaats in de Nederlandse harten behouden.

Dames en heren,

De honger naar vrijheid bracht de Poolse soldaten naar Nederland. Op weg naar het thuisland vonden ze eeuwige rust op de begraafplaatsen van Breda en Oosterhout, evenals op vele andere plaatsen in Nederland. Vandaag bent u hier om diegenen te eren die de stad hebben bevrijd van de Duitse bezetting en degenen die hun leven gaven in de strijd tegen de bezetter.

Eer hun nagedachtenis! Eer en glorie voor de helden!

Eerste vice-premier van Polen Piotr Gliński

**Helden van de strijd voor de onafhankelijkheid van de Republiek Polen!
Inwoners van Breda! Soldaten van het Poolse leger! Polen en Nederlanders!**

74 jaar na de bevrijding van Breda, staan wij voor het plechtige dodenappel op het Pools Militair Ereveld, om uit ons geheugen op te roepen de heldhaftige commandant, Generaal Stanislaw Maczek en zijn dappere soldaten van de 1° Poolse Pantserdivisie, die met hun graven de erevelden van het Poolse leger hebben gemerkt en die het meest heilig bewijs van liefde voor hun vaderland hebben gegeven.

Generaal Stanislaw Maczek, over wie door zijn onwrikbare houding met gouden letters in "Het boek over de heerlijkheid van het Poolse leger" werd geschreven, omdat hij zijn hele leven aan het idee van vrijheid en onafhankelijkheid heeft gewijd. Zijn gestalte is een voorbeeld van de militaire deugden en burgerlijke trouw en een voorbeeld van de uitstekende service naar het vaderland.

Ik roep op, de heroïsche soldaten van de 10° Cavalerie Brigade, die in de onvergetelijke dagen van september 1939, een bloedige strijd hebben gevochten met de nazi overvaller en door hun onverslaanbare moed beroemd zijn geworden tijdens de gevechten bij Wysoka, Jordanów, Kasina Wielka, Myślenice, Bochnia, Rzeszów, Łancut, Jarosław, Jaworów en Zboiska.

PLAATST U VOOR HET APPEL!**EER AAN DE HELDEN!**

Ik roep op, de helden van de 10° Cavalerie Pantserbrigade, die in juni 1940 hebben gevochten voor de verdediging van Frankrijk en hun bloed hebben vergoten bij: Champaubert, Montbard en bij het Bourgoigne Kanaal.

PLAATST U VOOR HET APPEL!**EER AAN DE HELDEN!**

Ik roep u op, soldaten van de legendarische 1e Poolse Pantserdivisie die in augustus 1944, de vrijheid brachten aan bezet Frankrijk en met hun bloed de velden van Normandië besprenkelden bij Falaise en Chambois. Ik roep op, de dappere soldaten die in de heroïsche gevechten vielen van het 1° en 2° Pantser regiment, het 10° Regiment Bereden Jagers, het 24° Regiment Ulanen, het 10° regiment Dragoniers, het 1° en 2° Regiment van de gemotoriseerde Artillerie, het 1° Regiment anti tank Artillerie, het 1° Regiment luchtdoelartillerie, het verbindingsbataljon, het Bataljon jagers van Podhale, het 8° Bataljon Jagers van Brabant, het 9° Bataljon Jagers van Vlaanderen.

PLAATS U VOOR HET APPEL!**ZE VIELEN OP HET VEL**

Ik roep op, de soldaten van de 1° Poolse Pantserdivisie, die in de campagne van 1944 in België zijn sneuvelde tijdens gevechten bij: Poperinge, Ieper, Roeselare, Tielt, Ruiselede, Gent en Lokeren. Ik roep op, de bevrijders van de Belgische steden, die vielen tijdens de gevechten om: Stekene, St. Gillis-Waas, Ieper en Merksplas

PLAATS U VOOR HET APPEL! ZE VIELEN OP HET VELD VAN EER !

Ik roep op de heroïsche soldaten van Generaal Stanisław Maczek, die tijdens de campagne 1944-1945 op Nederlandse grond stierven bij: Baarle-Nassau, Axel, Zondereigen, Alphen, Gilze, Molenschot, Dorst, Bavel en Ginneken.

Ik roep op de diehards en onwrikbare pantsermannen die op Nederlandse aarde een plaats van eeuwige rust hebben gevonden en die hun leven hebben gegeven aan het Markkanaal en bij Moerdijk, Kapelsche Veer, Emmen, Ter Apel en Winschoten.

Ik roep op de helden van de 1^e Poolse Pantserdivisie, die 74 jaar geleden Breda hebben bevrijd en voor hun moed de hoogste prijs hebben betaald.

PLAATS U VOOR HET APPEL! ZE VIELEN OP HET VELD VAN EER !

Ik roep terug de Poolse soldaten van de pantserroute die in Duitsland gevallen zijn bij: Aschendorf, Pappenburg, aan de oevers van de rivier de Leda, bij Hassel, Posthausen, Moorburg, Westerstede en Wilhelmshaven waar de legendarische divisie haar strijd in de 2^e wereldoorlog heeft beëindigd.

PLAATS U VOOR HET APPEL! ZE VIELEN OP HET VELD VAN EER !

Ik roep u op, Generaal Stanisław Maczek - de legendarische en zegevierende bevelhebber van de 1^e Poolse Pantserdivisie in de gevechtsroutes in Frankrijk, België, Nederland en in Duitsland.

PLAATS U VOOR HET APPEL!

EER AAN DE HELDI

Ik roep op: alle soldaten van de anti nazi coalitie, die voor de verdediging van de onafhankelijkheid van hun land en de vrijheid van andere volkeren vchten.

Ik roep op: alle Poolse soldaten die aan de fronten van de Tweede Wereldoorlog hebben gevochten en de helden van de ondergrondse Poolse staat, die een voorbeeld waren van standvastigheid en liefde en hun leven hebben gegeven voor het vaderland.

PLAATST U VOOR HET APPEL!

EER AAN DE HELDEN!

Nakomelingen tot u richt ik mij. Houdt in uw harten en geheugen de soldaten van de 1^e Poolse Pantserdivisie, die hun leven hebben gegeven in de strijd voor de vrijheid voor hun vaderland en voor andere volkeren. Laat hun karakters en heldhaftige daden, gemaakt in ons bewustzijn en onze tradities van het Poolse leger een voorbeeld zijn van loyaliteit aan de soldaten volgens het motto:

"God, Eer, Vaderland"

ERESALVO - SALWA HONOROWA

**De Vereniging 1e Poolse Pantserdivisie Nederland
dankt de volgende personen en instanties voor hun
medewerking aan deze 74 jarige Herdenking.**

- * Oud-strijders van de 1^e Poolse Pantserdivisie
- * Burgemeester van de gemeente Breda
- * Ambassade van de Republiek Polen in Nederland
- * Alg. Commandant. Landstrijdkrachten Polen Lt -Gen Jaroslaw Mika
- * Commandant Landstrijdkrachten Nederland Lt-Gen Leo Beulen
- * 11^e Lubuska Gepantserde Cavaleriedivisie uit Żagań
- * Vaandelwacht en erewacht van de 34e Gepantserde Cavalerie brigade uit Żagań
- * de erewacht van de B-Cie van het 30 Natresbataljon van de 13^e Lichte Brigade
- * Eerwaarde Pastoor S. Klim, erekapelaan van de Poolse Pantserorganisaties
- * Stichting Jaarlijkse Herdenking Bevrijding Breda
- * Muziekvereniging Fidelis
- * Scouting Thomas-More uit Prinsenbeek
- * de Poolse scoutinggroep Generaal Maczek in Breda
- * geluid verzorging : Coen van Alphen
- * EHBO en Verkeersregelaars
- * vrijwilligers van de vereniging 1^e Poolse Pantserdivisie Nederland

www.vereniging-1epoolsepantserdivisie-nederland.nl

Gemeente Breda

GENERAAL
MACZEK
MEMORIAL

